

ВСТУП

Вибір професії для кожної молодої людини - це вибір свого місця в житті, подальшого шляху навчання і праці. Без перебільшення можна сказати, що для випускників загальноосвітньої національної школи - це завжди проблема номер один. Профільне навчання дає можливість учню познайомитись зі своєю майбутньою професією за рахунок предметів до яких в них є здібності та які їм подобаються.

Профорієнтаційна робота повинна здійснюватися на всіх вікових етапах, але саме період ранньої юності є найбільш сензитивним для формування готовності учня до професійного самовизначення.

Профорієнтаційна робота повинна служити одній меті - активізувати учня, сформувати у нього прагнення до самостійного вибору професії з урахуванням отриманих знань про себе, свої здібності і перспективи їх розвитку. В цьому йому повинні допомогти батьки, вчителя та шкільний психолог.

Підготовка молоді до свідомого вибору професії – важлива проблема як з точки зору народногосподарських, соціальних, так і психолого-педагогічних аспектів.

Основні етапи роботи:

1. Профорієнтація.
2. Профдіагностика.
3. Профконсультація.
4. Профадаптація.
5. Профвідбір.
6. Профінформація.
7. Професійне самовизначення.

Головне завдання даної роботи: надання допомоги школярам у визначенні їх життєвого шляху за допомогою діагностичної оцінки особистості, її здатності виконувати ту чи іншу роботу. Слід враховувати, що професійна орієнтація гарантується Конституцією. Отже, законодавчо профорієнтація є одним із видів соціальної допомоги людині в її самовизначенні.

Ознайомлення із станом профорієнтаційної роботи в багатьох школах області дає можливість зробити висновок, що дана робота ведеться епізодично, нецілеспрямовано, без оновлення.

Шкільний психолог покликаний забезпечити організацію профдіагностики – важливого способу глибинної оцінки і самооцінки особистості, прогнозування стану нахилів і поведінки, засобу професійного вибору і відбору.

Профорієнтація – це довготривалий, до певної міри незворотній процес оволодіння особистістю тою чи іншою професією, який включає три основні моменти:

- процес впливу соціального середовища на особистість, що формується;
- процес усвідомлення необхідності праці, пізнання конкретної сфери праці;
- саме перетворення праці за законами розвитку сьогоденної дійсності.

Допомогти молодій людині у свідомому визначенні свого місця в професійній структурі суспільства покликані і психологи, і педагоги, і

соціологи, і медичні працівники. Психолого-педагогічна функція профорієнтації – це перш за все виявлення і формування інтересів, нахилів, здібностей школярів, визначення шляхів і умов ефективного управління їх професійним самовизначенням. Також це – формування професійних намірів у відповідності з інтересами і потребами конкретного регіону у кадрах.

Профорієнтація повинна здійснюватися на всіх вікових етапах:

□ *Емоційно-образний (діти старшого дошкільного віку).*

Формування позитивного ставлення до світу професій, до людей праці. На цій стадії професії відомі дітям лише за назвами і деякими зовнішніми ознаками (форма одягу, манери поведінки, оцінка оточуючих людей).

□ *Пропедевтичний (I-IV класи).*

Розвиток інтересу до професії батьків, до найбільш масових професій. Формування любові і сумлінного ставлення до праці. У молодших школярів ще немає підстав для здійснення серйозного професійного вибору, часто відсутні виражені інтереси і нахили. Вони легко змінюються на інші.

□ *Пошуково-зондуючий (V-VII класи).*

Формування професійної спрямованості при усвідомленні інтересів, здібностей, цінностей, які пов'язані з вибором професії і визначенням свого місця у суспільстві. В цих учнів можуть мати місце особливо раптові перемини в інтересах, що викликано істотним підйомом пізнавальної активності у цьому віці. Але саме в цьому віці можуть виникнути інтереси, які можуть мати вихід на професійну діяльність.

□ *Формування професійної свідомості (VIII-IX класи).*

Формування особистісного сенсу вибору професії, уміння співвідносити суспільні цілі вибору сфери діяльності із своїми ідеалами, уявлення про цінності зі своїми можливостями. На цьому етапі учень повинен вже реально сформулювати для себе задачу вибору майбутньої діяльності з урахуванням наявного психологічного і психофізіологічного ресурсів.

□ *Період уточнення соціально-професійного статусу (X-XI класи).*

Формування знань, умінь у визначеній сфері трудової діяльності. Це класи з поглибленою спецпідготовкою.

□ *Входження в професійну діяльність (учні ПТНЗ, студенти спеціальних середніх і вищих навчальних закладів).*

Поглиблена підготовка до професійної діяльності,

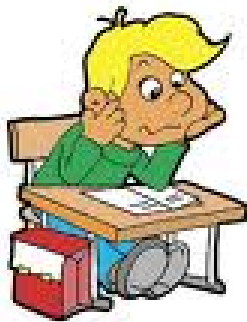
формування досвіду життєдіяльності у трудовому колективі.

Переорієнтація. У випадку необхідності на іншу професійну діяльність з врахуванням попереднього професійно-соціального досвіду і індивідуальних можливостей.

Професійна орієнтація як система включає такі основні напрямки або підсистеми:

- профінформація;
- профконсультація;
- профвідбір;
- профадаптація, як окремий етап профорієнтаційної роботи можна розглядати процеси трудового і професійного навчання в школах і міжшкільних НВК.

Професійна інформація являє собою процес ознайомлення відповідного контингенту учнів з конкретними професіями і спеціальностями, з вимогами, які ставляться до людини, що прагне отримати відповідну професію. Одночасно іде ознайомлення з закладами, де

можна одержати дану спеціальність і місцями можливого працевлаштування. Основна мета цієї роботи - створення необхідної інформаційної основи для підготовки кожного учня до свідомого вибору певної професійної діяльності.

Профінформація являє собою систему психолого-педагогічних і організаційних заходів, спрямованих на засвоєння учнями необхідних знань про соціально-економічні і психофізіологічні особливості професії.

Професійна консультація - являє собою сукупність науково організованих і обґрунтованих дій, основною метою яких є виявлення індивідуально-психологічних і психофізіологічних особливостей особи, що вибирає відповідну професію. Такі дії найбільш ефективні у тих випадках, якщо вони організовані з врахуванням вікових і освітніх рівнів і якщо до цих дій залучені учителі і батьки. Бесіди, пов'язані з профорієнтацією, мають проводитись спеціально підготовленими профконсультантами — психологами і педагогами, медиками і соціологами. В залежності від місця і умов проведення профконсультації - це або тривалий процес, або одноразовий акт. Зрозуміло, що в умовах школи цей процес має бути тривалим і охоплювати якомога ширший діапазон класів. Фактично, профорієнтація в школі - це організація і керівництво цілеспрямованою багаторічною діяльністю учня у його професійному самовизначенні.

З допомогою різних профдіагностичних методів профконсультація повинна визначити і вказати учню важливіші для його майбутньої професійної діяльності особливості його особистості і на цій основі

дати йому науково обґрунтовані рекомендації по вибору професії.

Головною задачею професійного відбору - наступного етапу профорієнтаційної роботи - є науково обґрунтоване визначення професійної придатності учня до відповідної /конкретної/ трудової діяльності з врахуванням його особистісних якостей і потреб конкретного виробництва.

Професійний відбір має проводитись під час прийому на роботу на основі використання професіограм і з допомогою спеціальних психофізіологічних методик, які визначають ступінь розвитку індивіда і відповідності його психофізіологічних якостей вимогам обраної професії.

Професійна адаптація являє собою процес активного входження учня в професію, пристосування його до змісту своїх професійних обов'язків, режиму. і організації праці, до вимог виробництва. Іншими словами, професійна адаптація - це досягнення в оптимальні строки певного кваліфікаційного рівня.

Управління профорієнтацією здійснюється на трьох рівнях:

- соціально-педагогічному;
- організаційно-педагогічному;
- психолого-педагогічному.

На соціально-педагогічному рівні управління профорієнтацією здійснюється в масштабах всього суспільства через суспільні інститути та засоби масової інформації.

На організаційно-педагогічному рівні управління профорієнтацією здійснюється безпосередньо в навчально-виховному процесі.

На психолого-педагогічному рівні управління профорієнтацією реалізується в безпосередньому спілкуванні учнів з класним керівником, психологом школи.

Специфічною особливістю управління шкільною профорієнтацією є те, що профорієнтаційний вплив на школярів здійснюється систематично і планово на протязі всього терміну навчання. Ця особливість передбачає послідовність дій, диференційований підхід в процесі управління професійним самовизначенням школярів.

З метою успішної роботи з питань профорієнтації створюються шкільна рада профорієнтації, головою якої є директор школи, заступником - шкільний психолог.

Можна виділити два головних напрямки роботи психолога школи в області профорієнтації:

1. Проведення інформаційно-просвітницької

роботи, яка спрямована на розвиток психологічної культури учнів, поглиблення знань з психології. Доцільним є викладання психологом курсу “Основи вибору професії” під час якого окрім знань професійної спрямованості подаються також необхідні психологічні знання, проведення професійних консультацій.

Розрізняють чотири види профконсультації:

- *довідкову*, в ході якої з'ясовуються шляхи трудовлаштування, вимоги до прийому на роботу і навчання, можливості оволодіння різними професіями, терміни підготовки, перспектива професійного росту;
- *діагностичну* - спрямовану на вивчення особистості, інтересів, нахилів, здібностей з метою виявлення її відповідності особливостям професії;
- *формуючу* - що має на меті керівництво, корекцію вибору школярами професії і передбачає систематичну реєстрацію змін особистості школяра стосовно професійного самовизначення;
- *методичну* - спрямовану на виявлення стану здоров'я учнів, їхніх психологічних властивостей щодо вподобаної професії, і, в разі потреби - на переорієнтацію на іншу, близьку по суті діяльність.

Профконсультація передбачає цілком певні організаційні форми: групову роботу з класом та індивідуальну з кожним учнем.

2. Проведення індивідуальних консультацій з підлітками і юнаками, які передбачають діагностику, корекцію і власне консультацію.

Організація індивідуальної профконсультації дає можливість шляхом діагностики здібностей виявити індивідуальність, потенційні можливості і в певній мірі впливати на їх формування.

Надання допомоги учням у виборі професії здійснюється на основі їх всебічного вивчення в процесі навчальної, суспільної та трудової діяльності. На протязі всього періоду навчання учнів педагоги та шкільний психолог вивчають інтереси та нахили учнів, активно впливають на їх розвиток.

Для вивчення та формування готовності школярів до вибору професії необхідно використовувати комплекс доповнюючих одне одного психолого-педагогічних методів, які включають спостереження, анкетування, індивідуальні та групові бесіди тощо.

Спостереження за учнями необхідно вести постійно, на протязі всього часу навчання, особливо в старших класах.

Анкетування учнів та їх батьків призначені для виявлення переважаючих інтересів та нахилів учнів, їх загальнотрудової підготовки та розвитку індивідуальних якостей особистості. Ефективність навчання

та виховання інтересу до професії багато в чому залежить від потреб старшокласників, їх інтересів, нахилів, ідеалів. У зв'язку з цим шкільному психологу необхідно знати, що спонукає активність учня у засвоєнні навчальної, суспільної діяльності, що визначає його певне відношення до тих чи інших видів професійної праці, професійні плани.

Бесіда дозволяє отримати широку інформацію про підготовленість кожного учня до вибору професійного шляху. Консультативні бесіди про вибір професії можна умовно поділити на ознайомчі, коректуючі та заключні.

Ознайомчі бесіди, як правило, проводяться з усім класом. В процесі бесіди консультант повідомляє старшокласникам про типові спеціальності якоїсь групи професій, розширює знання про взаємовідносини людини і професії, відповідає на запитання учнів (згідно протоколу ознайомчої бесіди, що заповнюється шкільним психологом або класним керівником).

Коректуюча та заключна бесіди носять індивідуальний характер і проводяться на основі аналізу всіх наявних даних про учнів. У процесі бесіди шкільному психологу необхідно викликати максимальну активність того, кого опитують, добитись свободи висловлювань. У коректуючій та заключній бесіді безпосередньо обговорюється з учнем конкретно обрана професія. Предметом обговорення є сам учень, його сім'я, друзі, успішність навчання в школі, концентрація або розсіювання його інтересів, подальші життєві плани. В ході бесіди слід прагнути того, щоб співставити інтереси та нахили школяра з вимогами професії, яку він вибирає.

Отримані за допомогою відповідних методик дані узагальнюються в консультаційному профільному листі на кожного учня персонально.

Консультаційний профільний лист складається з двох розділів:

- 1/ аналіз психолого-педагогічного вивчення особистості учня;
- 2/ результати консультацій по вибору професій.

Перший розділ заповнюється консультантом на основі даних, які отримані від класного керівника, батьків і самого учня, аналізу анкетного матеріалу, зібраного на кожного учня, власних спостережень консультанта і проведеної бесіди. Другий розділ відображає тільки результати консультаційних бесід: ознайомчих, коректуючих, заключних /Консультаційний профільний лист. Аналіз психолого-педагогічного вивчення особистості учня. І. Татенко О.С. Профорієнтаційна робота в школі/.

Таким чином, консультаційний профільний лист є узагальненим документом, в якому поєднані всі дані про учня, отримані в результаті використання різних методів-вивчення його особистості. Він допомагає консультанту дати учню кваліфіковану пораду по вибору професії, ґрунтуючись на об'єктивних даних.

В плані професійної консультації важливе значення має знання індивідуальних відмінностей учнів, особливо, їх здібностей.

Здібності - це індивідуально-психологічні особливості людини, які обумовлюють можливість успіху в якій-небудь діяльності, . які допомагає в оволодінні знаннями, уміннями, навичками, але не зводиться до них. Перш, ніж судити про здібності учня, необхідно з'ясувати рівень його підготовленості, тобто об'єм та якість його знань, умінь та навичок.

Рекомендації щодо вивчення учнів в процесі їх профорієнтації можна звести до таких:

- Не обмежуватись вивченням навчальної діяльності та шкільної суспільно-корисної активності учнів, а намагатись досліджувати позанавчальні та позашкільні інтереси та нахили аж до рівня життєвої активності.
- Визначити сильні якості учнів, продуктивні сторони особистості з точки зору не тільки навчання в школі, але і вимог різних: видів праці і звертати на них увагу підлітків та їх батьків.
- Виявляти психологічні та медичні протипоказання до вибору тих чи інших професій.
- Індивідуально-психологічні особливості людини необхідно оцінювати різносторонньо. Для ефективності профконсультації недостатньо визначити відповідність якої-небудь особливості вимогам конкретної професії. Необхідно встановити відповідність особистості в цілому вимогам тієї або іншої галузі діяльності.
- Враховувати такий індикатор професійної придатності, як емоційний комфорт, емоційна задоволеність своєю професією, роботою.
- Доводити до свідомості самих учнів виявлені в них професійно позитивні та негативні /протипоказані/ якості, дотримуючись при цьому педагогічного такту.

В процесі формування в учнів готовності до вибору професії необхідно звертати увагу на такі індивідуальні особливості:

Перш за все - це інтереси, нахили учнів. Професійні інтереси відрізняються конкретністю і цілеспрямованістю. Це інтерес до тієї професії, яку обирає для себе учень

Розвиток та формування професійних інтересів безпосередньо зв'язані з пізнавальними інтересами. Це інтереси, які спрямовані на оволодіння знаннями з професії, розуміння її суті, оволодіння не тільки практичними, але і теоретичними основами даної професії. Чим сильніше виражений професіональний інтерес, тим глибша потреба в оволодінні знаннями з

конкретної професії.

Важливо також встановити, якими мотивами керується школяр при виборі професії, чим визначаються його цілі, що породжені ідеалами та переконаннями.

Ідеали та переконання – це вищі життєві мотиви, які формуються і виховуються на протязі всього життя людини, це мисленні зразки особистісних якостей людини, її діяльності і професійної соціальної поведінки. Ними керується учень тепер і вони визначають його плани на майбутнє.

У своїй діяльності шкільний психолог повинен опиратися, перш за все, на класного керівника. Саме він на рівні класу координує всю навчально-виховну роботу, спостерігає кожного учня в навчальній і позакласній роботі, активно спілкується з сім'єю учня.

Зміст роботи класного керівника з проблем профорієнтації має полягати у вивченні і розвитку пізнавальних інтересів, схильностей, індивідуальних особливостей учнів, підвищенні їх активності у професіональному самовизначенні, складанні програм самопідготовки школярів і формуванні обґрунтованих професіональних планів, що, безперечно, неможливо без участі психолога.

З метою сприяння формуванню стійких професійних намірів, класний керівник разом з шкільним психологом допомагає учням скласти програму індивідуальної самопідготовки до професійного самовизначення.

Ця програма повинна включати такі етапи:

1. Постійне підвищення інформованості учня про обрану сферу професійної діяльності.
2. Організація посиленої участі школяра в оволодінні найпростішими навичками в обраній ним професійній діяльності /факультативи, гуртки, спецшколи/.
3. Розвиток процесів самопізнання учнів /саморегуляція, самоконтроль, самоаналіз/.

Робота з профорієнтації з батьками

Робота класного керівника в питаннях профорієнтації проходить під безпосереднім керівництвом шкільного психолога. До цієї роботи слід залучити також батьків. В системі профорієнтаційної роботи з молоддю робота школи з батьками - одна з найважливіших ланок, оскільки на даний час всі дані, отримані під час опитування молоді свідчать про те, що своє рішення щодо майбутньої діяльності вони приймають під впливом батьків.

Батьки мають проявляти активну участь у визначенні життєвих і професійних цілей своїх дітей. Саме цим і викликана необхідність

організації спеціальної роботи школи з батьками. Робота ця має бути спрямована на надання необхідної допомоги сім'ям в підготовці дітей до праці і вибору професії. Роботу з профорієнтації з батьками проводять шкільні психологи, класні керівники, батьківські комітети. Ця робота є складовою частиною загальношкільного плану виховної роботи.

До неї можуть бути віднесені такі заходи:

- анкетування батьків та залучення батьків до проведення профорієнтаційної роботи в школі;
- лекторії з питань профорієнтації у відповідності з програмою в класах;
- індивідуальна робота шкільного психолога і класних керівників з батьками;
- загальношкільні конференції типу "Сім'я, школа, вибір професії".

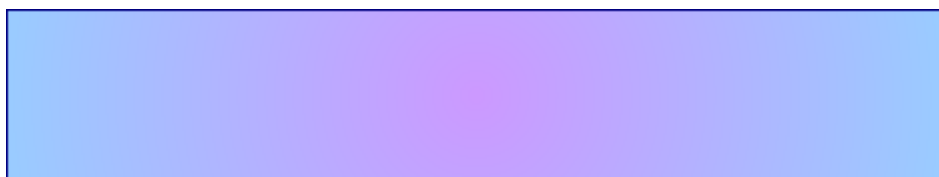

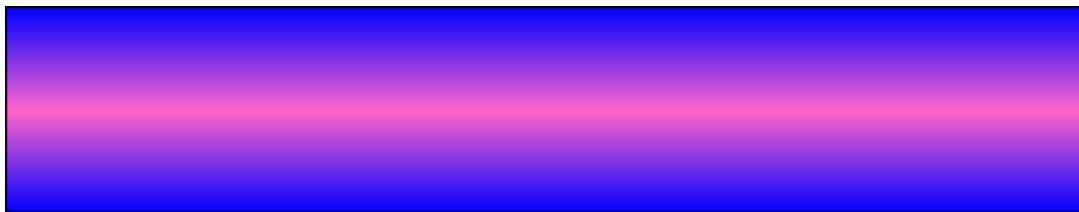
В роботі батьківського університету педагогічних знань повинні широко висвітлюватись питання профорієнтаційної роботи.

Слід підкреслити, що вплив батьків на процес професійного самовизначення дітей - надзвичайно складний. Саме це вимагає від шкільного психолога перш за все в окремих випадках вивчати сімейні відносини, рівень культури тих сімей, процес професійного самовизначення дітей яких викликає занепокоєння. Вивчення сім'ї - відповідальна і важка справа, що вимагає великої майстерності і такту від шкільного психолога.

В цілому вся профорієнтаційна робота повинна будуватися таким чином, щоб з діагностичної вона перетворилася в розвиваючу, формуючу, діагностико-корекційну.

Дана робота повинна служити одній меті – активізувати учня, сформувати у нього прагнення до самостійного вибору професії з урахуванням отриманих знань про себе, своїх здібностях і перспективах їх розвитку.

Мета: познайомити учнів із напрямками курсу “Професійне самовизначення”; ввести школярів у великий світ професій; систематизувати професії на основі їх типологій; розвивати логічне мислення учнів; виховувати любов до праці.

Тип уроку: бесіда.

Хід уроку.

1. Вибір професії – невід’ємний в житті кожного, хто здатен трудитися. Рано чи пізно ми всі виходимо на роздоріжжя, щоб серед тисячі шляхів обрати свій, - єдиний.

Ким ти будеш? Ще малими на це запитання відповідають: “Бізнесменом”, ”Юристом“, ”Президентом“.

Зараз же, коли тобі вже ... надцять років, ти, очевидно, відчув, як важко відповісти на таке, здавалося б просте запитання однозначно.

Видатний педагог А.С.Макаренко наголошував, що вибір професії – велика справа. Головна складність – надто багато шляхів, надто широкі можливості. І тут важко прийняти правильне рішення – надати перевагу тій професії, яка найбільше відповідає вашим здібностям, покликанню, знанням, фізичним і психологічним можливостям, потребам нашого суспільства.

“Професію треба обирати ту, яка потрібна суспільству. Тоді й сам відчуєш задоволення, адже вибір твій у такому разі підказує почуття відповідальності перед суспільством, а не лише особисте бажання”.

Вам надано важливе право – свободи вибору. Самостійно вибираючи, ви зможете черпати у своїй професії радість і задоволення, розвивати особисту ініціативу, високо цінуючи свободу вибору. Вам потрібно серйозно замислитись, якби зробити той вибір правильним - коли вже працюватимеш

– збагнеш, що далеко не кожен уміє скористатися свободою вибору – інтерес до професії і професійний інтерес – не одне й те саме.

Маючи лише побіжні відомості про ту чи професію, що приваблює вас у шкільні роки, ви не володієте життєвою орієнтацією зрілої людини, не маєте досвіду, знань, і навичок набутих у процесі практичної діяльності.

І щоб не допустити помилку, треба знати зміст професій, їх роль у суспільстві.

Наша школа є і залишається стартовим майданчиком, який дані рівні можливості кожному розкрити свої обдарування. Від того з яким багажем знань виходиш ти в життя із школи, залежить і те, як широко розкриються перед тобою двері в найрізноманітніші світи професій.

Життя ставить перед кожним вимогу: де ви не працювали: не просто виконуйте свою роботу – будьте творцями. Творчість внутрішня потреба всіх, хто обирає професію за велінням серця.

Людина може бути по-справжньому щасливою лише тоді, коли знайде своє улюблене діло, коли житиме, творитиме в оточенні, що імпонує їй.

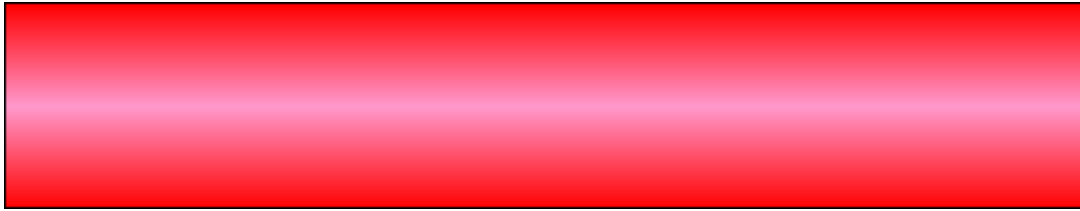
Юність дається кожному, але на жаль, вона дуже швидко минає. Від того, як ви проживете ці золоті роки, значною мірою залежить і все ваше подальше життя. Але основне – обрати свою майбутню професію повинні ви самі. Свідомо. Впевнено і безповоротно. В житті утверджуючи ідеали, смисл буття, шукаючи оту – свою єдину стежину до професії – цей один із найсуттєвіших розв’язків життєво важливої проблеми, що веде до мети – кожен повинен керуватись системою неписаних правил, алгоритмом вибору.

Тільки знаючи особистий інтерес до професії, здібності, покликання, індивідуальні фізичні і психологічні особливості, потреби суспільства в кадрах – складові свого алгоритму, - ви зможете сподіватися на успіх.

2. Написання твору – мініатюри “Ким я буду?”

3. Презентація творів.

4. Підсумок уроку.

Мета: ознайомити учнів з класифікацією професій; навчити їх розрізняти професії за типами; розвивати здатність логічно мислити; виховувати шанобливе ставлення до всіх професій.

Тип уроку: лекція.

Хід уроку.

Класифікація професій.

В залежності від предмета праці всі професії поділяються на п'ять типів.

Людина – природа.

Професії: зоотехнік, агроном, кінолог, іхтіолог, лаборант хіміко-бактеріологічного аналізу та ін.

Серед професій типу ”людина – природа“ можна виділити такі, предметом праці яких є: рослинні організми, тваринні організми, мікроорганізми.

Це професії пов'язані з сільським господарством, харчовою промисловістю, медициною і науковими дослідженнями (біологія, географія). Певну цікавість до природи (не основну, звичайно) повинні мати психолог, менеджер з туризму і готельного бізнесу.

Вказаний поділ не вказує на те, що робота людини направлена тільки на згадані предмети. Агроном –овочівник, наприклад, працює в колективі, використовує різноманітну техніку, займається питаннями економічної оцінки своєї діяльності. Але все ж головним предметом його діяльності є рослини.

При виборі професії цього типу важливо з'ясувати своє ставлення до природи: як до місця відпочинку чи як до

майстерні, в якій ви сподіваєтесь віддати всі сили виробництву.

Особливість біологічних об'єктів праці закладається в тому, що вони складні, мінливі (за своїми внутрішніми законами), нестандартні. І рослини, і тварини, і мікроорганізми живуть, ростуть, хворіють, гинуть. Працівнику треба не тільки дуже багато знати про живі організми, але й передбачати можливі зміни в них, котрі часом незворотні. Від людини вимагається ініціатива і самостійність в рішенні конкретних трудових задач, турботливість, дальновидність.

Людина – техніка

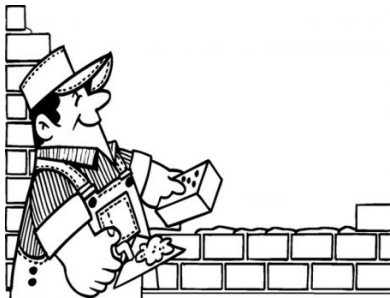
Головним, ведучим предметом праці є технічні об'єкти (машини, механізми), матеріали, види енергії.

Професії: тесля, технік-металург, інженер-механік, архітектор, електромонтажник, радіомеханік, будівельник, складальник комп'ютерів, спеціаліст по телекомунікаціям.

Праця робітників тут спрямована не тільки на техніку, але і на ведучий предмет професійної уваги – область технічних об'єктів і їх властивості.

Серед професій типу “людина – техніка” можна виділити такі:

- професії по добуванню, обробці ґрунту, гірських порід;
- професії з обробки і використання неметалевих промислових матеріалів, виробів, напівфабрикатів;
- професії по виробництву і переробці металу, монтажу машин, приладів;
- професії по ремонту, налагодженню, обслуговуванню технологічних машин, технічних засобів;
- професії по монтажу, ремонту будівель, споруд, конструкцій;
- професії по складанню, монтажу електроустаткування, приладів, апаратів;
- професії пов'язані з застосуванням підйомних, транспортних засобів, керування ними;

- професії по переробці продуктів сільського господарства.

При обробці, перетворенні, переміщенні чи оцінюванні технічних об'єктів від працівника вимагається точність, визначеність дій.

Оскільки технічні об'єкти практично завжди створюються самою людиною, то в світі техніки є особливо широкі можливості для новаторства, технічної творчості. Поряд з творчим підходом до справи в області техніки від людини вимагається висока виконавська дисципліна.

Людина – людина

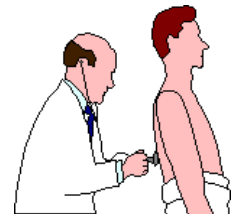
Головний, ведучий предмет праці – люди.

Професії: лікар, учитель, психолог, перукар, екскурсовод, менеджер, керівник художнього колективу та ін.

Серед професій цього типу можна виділити:

- професії, пов'язані з навчанням і вихованням людей, організацією дитячих колективів;
- професії, пов'язані з керуванням людьми, колективами;
- професії, пов'язані з побутовим, торговим обслуговуванням;
- професії, пов'язані з інформаційним обслуговуванням;
- професії, пов'язані з інформаційно-художнім обслуговуванням людей і керівництвом художніми колективами;
- професії, пов'язані з медичним обслуговуванням.

Для успішної роботи з професій цього типу треба навчитися встановлювати і підтримувати контакти з людьми, розуміти людей, розумітися на їх особливостях, а також оволодіти знаннями з необхідної галузі виробництва, науки, мистецтва.

Короткий перелік якостей, вкрай необхідних в роботі:

- стійкий хороший настрій в роботі з людьми;
- потреба в спілкуванні;
- вміння розуміти думки, наміри, настрої людей;
- уміння швидко розбиратися в стосунках між людьми;

- уміння знаходити спільну мову з людьми.

Людина - знакова система

Головний, ведучий предмет праці – умовні знаки, цифри, коди.

Професії: перекладач, інженер, топограф, секретар-машиністка, програміст і т.ін.

Серед професій типу "людина – знакова" система є:

- професії, пов'язані з оформленням документів, діловодством аналізом тестів і їх перетворенням, перекодуванням;
- професії, предметом праці в яких є числа, кількісні співвідношення;
- професії, пов'язані з обробкою інформації у вигляді системи умовних знаків, схематичних зображень об'єктів.

Щоб успішно працювати по професії, потрібні особливі здібності подумки занурюватись в світ, здавалося б, позначень, відволікатись від власне предметних ознак оточуючого середовища і зосереджуватися на даних, котрі несуть в собі ті чи інші знаки.

При обробці інформації у вигляді умовних знаків виникають задачі контролю, перевірки, обліку, обробки даних, а також створення нових знаків, знакових систем.

Людина –художній образ

Головний, ведучий предмет праці – художній образ, способи його побудови.

Професії: актор, художник, музикант, дизайнер, різьбяр по каменю, літературний працівник.

Професії типу "людина – художній образ" включають:

- професії, пов'язані з образотворчим мистецтвом;
- професії, пов'язані з музичною діяльністю;
- професії, пов'язані з літературно-художньою діяльністю;
- професії, пов'язані з акторсько-сценічною діяльністю.

Одна з особливостей професій типу “людина – художній образ” заключається в тому, що значна частина зусиль залишається прихованою від стороннього спостерігача. Більше того, нерідко прикладаються спеціальні зусилля для створення ефекту легкості, невимушеності кінцевого результату.

Тип професії	Вид діяльності	Приклади професій
 Людина - природа	Вивчення, дослідження, вирощування, догляд, профілактика захворювань тощо	Геолог, хімік, агроном, селекціонер, садівник, зоотехнік, зоолог, лісник, рибовод, птахівник. Інженер-океанолог, біолог, геофізик, ветеринарний лікар
 Людина - техніка	Створення, монтаж, складання, управління, експлуатація, ремонт тощо	Електрослюсар, водій, токарь, електрик, шахтар, монтажник, фрезерувальник, газозварник, ткач, металург, машиніст, будівельник тощо
 Людина – художній образ	Художнє відображення дійсності, створення образів, відтворення, проектування, моделювання тощо	Архітектор, артист, скульптор, художник, реставратор, письменник, кінорежисер, дизайнер, модельєр, ювелір, маляр, перукар, кулінар тощо
 Людина – знакова система	Обчислення, підрахунки, упорядкування, збирання, аналіз та зберігання інформації, виконання креслень, переклади текстів тощо	Бухгалтер, економіст, кресляр, оператор, конструктор, телеграфіст, перекладач, топограф, математик, програміст, друкарка, бібліотекар тощо
 Людина - людина	Виховання, навчання, управління; побутове, інформаційне, медичне, правове обслуговування тощо	Вчитель, лікар, міліціонер, адвокат, офіціант, стюардеса, екскурсовод, адміністратор, кореспондент, продавець, тренер тощо

II. Проведення опитування.

Опитувальник визначення спонукань вибору професії.

Опитувальник складається з трьох блоків запитань. Перші чотири запитання спрямовані на визначення мотивів, які спонукають учня діяти у напрямку розвитку тих особистісних рис, які сприяють установленню професійної спрямованості до відповідної сфери діяльності. Друга серія запитань спрямована на визначення ставлення учнів до виконання завдань. Значне місце займають запитання, спрямовані на визначення позиції опитуваних (останній блок запитань).

Інструкція. Ознайомтесь уважно з запитаннями, які викладені нижче і дайте відповіді на кожне із них. Потрібну відповідь необхідно підкреслити. Якщо у переліку запропонованих відповідей ви вважаєте за доцільне підкреслити декілька значущих для вас відповідей, то підкресліть їх, відповідно до значимості (однією лінією - значимо, двома лініями - досить значимо, трьома - дуже значимо).

Дякую за роботу.

Опитувальник визначення спонукань вибору професії.

I. Що спонукає вас обрати дану професію:

1. Інтерес до цього виду діяльності.
2. Прагнення оволодіти прийомами та засобами праці.
3. Вважаю, що набуті знання, вміння і навички згодяться у майбутньому.
4. У майбутньому я планую вибрати саме цю професію.

II. Як ви ставитеся до виконання завдань?

1. Активно включаюся в роботу, бажаю досягти позитивних результатів.
2. Стараюся не відволікатися під час виконання завдань.
3. Стараюся довести роботу до кінця.
4. Вважаю, що вміння і навички мені будуть потрібні у майбутньому.

III. Якими мотивами ви керуєтеся виконуючи завдання?

1. Бажаєте оволодіти раціональними засобами щодо виконання завдань?
2. Якщо спочатку виконання завдання ви зацікавлені, чи проявляєте ви активність, чи підтримується у вас такий стан до кінця втілення задуму в реальний продукт?

3. Чи читаєте ви науково-популярну літературу з метою досягнення позитивних результатів при виконанні завдань?
4. Коли перед вами стоїть вибір: присвятити вільний час прогулянці, зустрічі з друзями, відвідати кінотеатр, розв'язувати різні творчі завдання, то чим ви задоволенням будете займатися? (вказіть найбільш привабливий вид діяльності)?
5. Чи подобається вам вирішувати завдання, які потребують довгих роздумів, висування гіпотез, обґрунтування засобів розв'язання тощо?

Опитувальник дає можливість визначити змістовну характеристику спонукань (на що спрямовані мотиви учнів, наскільки глибинним є бажання набутти знання, вміння та навички, які будуть їм у нагоді при оволодінні тією чи іншою сферою діяльності у майбутньому тощо).

Застосування цієї методики дає змогу здобути якісну характеристику щодо професійної спрямованості особистості, простежити наскільки усвідомлені бажання учнів оволодіти тими надбаннями, які будуть визначати їх успішність в майбутній сфері діяльності, наскільки глибинні й стійкі і інтереси, мотиви вибору професії.

Мета: ознайомити учнів з впливом тих чи інших професій на здоров'я людини; розвивати в учнів вміння логічно мислити, аналізувати і систематизувати даний матеріал ; робити з нього висновки.;

Хід заняття.

Бесіда “Здоров'я і вибір професії”.

Про непридатність до професії говорять у тих випадках, коли є відхилення у стані здоров'я, несумісні за висновками лікарів, з роботою за певною професією. Це означає, що людина зовсім не зможе виконувати дану роботу, або ця робота буде посилювати наявні (можливо поки що не явні) відхилення у стані здоров'я.

Установити відповідність здоров'я людини вимогам роботи за певною професією – завдання лікаря. Саме через це кожен, хто стає на роботу, вступає до навчального закладу, проходить обов'язково медичний огляд. Але часто трапляється так, що цей огляд, проходить в тій стадії, коли вибір професії, здавалося б уже зроблений. Щоб уникнути розчарувань чи неприємних переживань, важливо вчасно проконсультуватися з лікарем. Кожному, хто обирає професію, треба знати фактори, які вважаються несприятливими для організму. Це дасть змогу правильно оцінити свої можливості. Які ж це фактори? В одному випадку це великі фізичні навантаження, відхилення від оптимального мікроклімату (низька чи висока температура), у другому підвищена запиленість, шум і вібрація, у третьому – контакт з токсичними речовинами.

За впливом на організм людини умов праці професії можна поділити на чотири групи.

До першої групи належать професії з умовами праці, близькими до побутових. Як наприклад, можна назвати професію годинникового виробництва, сферу обслуговування. Це найчисленніша група робітничих професій.

Професії другої групи наприклад, професія кухаря, постійно пов'язані з впливом несприятливого виробничого фактора. Під час роботи за такими професіями на організм тимчасово впливають підвищена вологість повітря, температура, внаслідок чого прискорюється пульс, посилюється потовиділення. Отже, такі професії рекомендуються тільки тим, у кого добра терморегуляція, немає захворювань серцево-судинної системи, органів дихання.

До третьої групи належать професії, для яких характерна сукупність різних несприятливих виробничих факторів. Наприклад, професія ткача. Людині з захворюваннями (або зі схильністю до захворювання) серця, легень, слуху, опорно-рухового апарату, з поганим зором ця професія протипоказана.

Четверту групу становлять професії з важкими і шкідливими умовами праці. До них належать, наприклад, професії електрогазозварювальника, сталевара та ін.

Медичні протипоказання до вибору професій визначаються передусім характером захворювання. Зробити висновок про відповідність професії, що обирається, стану здоров'я, може тільки лікар.

Проте треба також знати, що часом організм, чинить опір недугам, хворобам, завдяки силі волі, заради життя й улюбленої справи. Вам відомі, мабуть, такі приклади: фізично слабкий у дитинстві і малий на зріст О.В.Суворов зумів стати визначним полководцем; О.П.Маресьєв – льотчик, Герой Радянського Союзу добився повернення в полк і збив сім ворожих літаків.

Кожна людина повинна змолоду дбати про своє здоров'я
Оволодівати знаннями в області гігієни, навчатися надавати першу медичну допомогу, вести здоровий спосіб життя. Обов'язкові умови міцного фізичного здоров'я – загартування організму, заняття спортом, додержання режиму праці, харчування, раціональна організація дозвілля, і, звичайно, цілковита відмова від вживання алкоголю, паління, наркотиків.

Мета: навчати учнів правильно визначати професію, яка відповідає їх особистим якостям ; виховувати почуття відповідальності за власний вибір; розвивати аналітичне мислення.

Хід уроку.

1. Сім кроків до прийняття рішення.

Обираючи професію ви повинні пам'ятати про те, що вибір ваш ні в якому разі не може бути хаотичним, правильному вибору передусе напружена аналітична робота, яку я раджу вам розпочати зі складання своєрідного плану, з семи кроків на шляху до успіху. Ось вони:

Крок перший: складіть список професій, котрі вам подобаються, цікаві, за якими ви хотіли б працювати, котрі вам підходять.

Крок другий: складіть перелік вимог до професії, яку ви обираєте:

- професія, яку ви обираєте і майбутній рід занять ;
- професія, яку ви обираєте і життєві цінності ;

- професія, яку ви обираєте і життєві цілі ;
- професія, яку ви обираєте і ваші сьогоденні проблеми ;
- професія, яку ви обираєте і реальне працевлаштування за спеціальністю ;
- бажаний рівень професійної підготовки ;
- професія, яку ви обираєте і ваші нахили та здібності ;
- бажаний зміст, характер і умови роботи.

Крок третій: визначте, наскільки всі перераховані вимоги значимі – можливо, менш важливі вимоги, котрі за великим рахунком, можна і не враховувати.

Крок четвертий: оцініть свою відповідність вимогам кожної з підходящих професій: проаналізуйте, чи розвинені у вас професійні якості, чи відповідають ваші інтелектуальні здібності, психологічні особливості, стан здоров'я вимогам професії.

Крок п'ятий: проаналізуйте, яка професія із всього переліку більше ніж інші підходить вам по всім пунктам.

Крок шостий: щоб впевнитися в правильності ваших роздумів, обговоріть своє рішення з батьками, друзями, вчителями, психологом, профконсультантом.

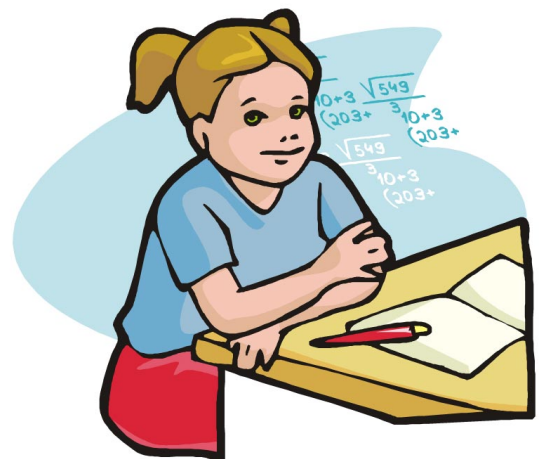
Крок сьомий: визначте основні практичні кроки до успіху: в якому навчальному закладі ви зможете отримати професійну освіту, як розвивати в собі професійно важливі якості, як можна отримати практичний досвід роботи з даної спеціальності, як підвищити свою конкурентноздатність на ринку праці.

Початкова логіка при виборі професії.

“М О Ж У” - ДОСТУПНА І ПОСИЛЬНА

“ХОЧУ” - ЦІКАВА І ПРИВАБЛИВА РОБОТА

“ТРЕБА” - МАЄ ПОПИТ НА РИНКУ ПРАЦІ

Це ті заняття, які ви робите з власної волі з цікавістю, бажанням, з власної ініціативи (ЯК в школі, так і в позаурочний час).

Якщо обрана справа подобається, то ви з більшим бажанням працюватимете, підвищуватимете кваліфікацію, користуватиметеся авторитетом, і в кінцевому результаті отримуватимете більшу зарплатню

Це знання про перспективні спеціальності, котрі користуються попитом на ринку праці, і вірогідністю працевлаштування за обраним фахом.

Слід враховувати, що отримання статусу безробітного не кращий варіант початку трудової діяльності.

Можливі помилки при виборі професії

Чи дійсно ви самі обираєте?

Можливо на ваш вибір вплинули батьки, які хочуть таким чином реалізувати свою нездійснену мрію?

Чи можливо ви обираєте” за компанію” з другом чи подругою?

Чи можливо ви обираєте не професію, а навчальний заклад?

Є помилкою обирати професію, не враховуючи її конкурентноздатності на ринку праці.

Неправильно робити вибір, на маючи достатньо інформації про професію, захопившись її зовнішньою стороною чи престижністю.

Не варто ігнорувати і те, що попит на робітників залежить від їх спеціалізації і рівня освіти (вища, середня чи початкова професійна).

Незнання своїх здібностей, здоров'я і фізичних особливостей і невміння співставити їх з вимогами професії можуть привести до невинного вибору. помилковим вважається і автоматичне перенесення свого інтересу до шкільного предмета на майбутню професію (наприклад, одна справа любити книги і зовсім інша – стати вчителем літератури не маючи педагогічного хисту).

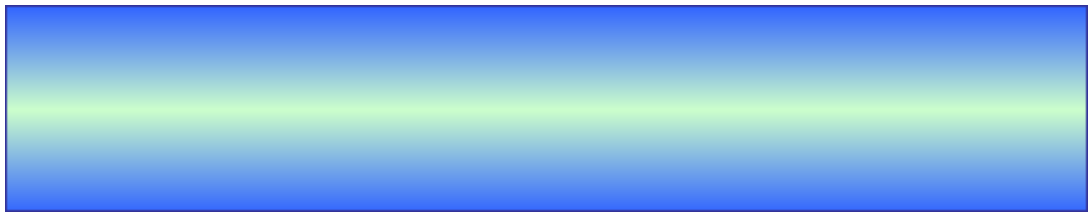
2.Інтегральним показником готовності до вибору професії є професійний план учня.

В ідеалі особистісний професійний план включає:

- а) визначення головної мети професійного вибору, установлення її відповідності з іншими життєвими цілями ;
- б) визначення найближчих і найбільш віддалених у часі конкретних цілей ;
- в) самопізнання своїх можливостей в майбутній професійній діяльності ;
- г) співставлення своїх можливостей з вимірами професійної мети, виявлення труднощів, можливих перешкод;
- д) визначення шляхів розвитку і саморозвитку для підготовки до вибору професії і майбутньої діяльності ;
- є) усвідомлення можливих зусиль, необхідних для набуття професії ;
- ж) пошук резервних варіантів вибору професії та шляхів його здійснення на випадок непередбачуваних ситуацій;
- з) усвідомлення своєї відповідальності за прийняте рішення про вибір професії та його реалізацію.

3. Підсумок уроку.

Мета: познайомити учнів з терміном ; навчати їх правил поведінки під час відвідин навчального закладу ; виховувати почуття впевненості в собі ; розвивати навички спілкування.

Хід уроку.

1. День відкритих дверей (ДВД)- захід, який щорічно проводиться ВНЗ, мета якого – залучити абітурієнтів до ВНЗу, відповісти на всі запитання стосовно вступу, направлення і т. д. Таку назву День відкритих дверей отримав тому, що зазвичай при вході до навчальних закладів, лабораторних приміщень університетів та інститутів у вас попросять документ – студентський квиток, посвідчення аспіранта. А в ДВД до будівлі навчального закладу може увійти будь-який старшокласник і його батьки.

Відвідування ДВД може бути корисним для вирішення наступних задач:

2.Отримання загальної інформації про вузи(тобто, про те, що пропонує ринок освітніх послуг і які варіанти можливі). Якщо ви обрали собі спеціальність (назву професії), але не знаєте, де власне отримати освіту –

випишіть із довідника вузів ті, де факультет, який вас цікавить і, ближче до весни зателефонуйте до них і дізнайтеся дати проведення ДВД. Якщо мета ваших відвідин – ознайомлення, не звертайте надто багато уваги на деталі на кшталт “документи, які вимагаються для вступу”, а сконцентруйтеся на тому, які кафедри є на факультеті, які спеціалізації і де влаштовуються працювати випускники. Звертайте увагу і на “загальне враження” від ВНЗ.

3. Перевірка варіанта. Припустимо, що вам сподобався ВНЗ (його опис у довіднику, телефонні розмови з прийомною комісією. сайт в Інтернеті). Наразі є сенс прийти на ДВД, щоб уважніше придивитись. В результаті відвідування 2-3-х ДВД, вам необхідно зробити остаточний висновок на користь одного варіанту. Підійдіть до ДВД як до джерела

інформації, необхідної для прийняття рішення. Складіть таблицю, в яку впишіть умови вступу, де працюють випускники, розмір ВНЗу і прогнозовані затрати на навчання, конкурс і т. п. Потім впишіть в таблицю дані по іншим ВНЗам, ДВД яких ви відвідали. Таблиця має бути максимально докладною, так що на ДВД, її взагалі не прибирати і записувати все, що зустрічається на шляху. Ввечері, після відвідування, заповніть графу “Особисті враження”. Доречі, дещо ми не можемо пояснити раціонально, але відчуваємо інтуїтивно. Так що, коли відчуєте “щось не те” (начебто і заклад солідний, але не подобається він мені, не лежить до нього душа) – краще пошукайте деінде. Довіряйте власній інтуїції.

4.Отримання конкретної інформації щодо умов вступу (перелік вступних екзаменів, дати і порядок їх проведення, нові спеціалізації і факультети, адреси і контакти з репетиторами).

ДВД проводиться зазвичай двічі – тричі на рік. Кожен ВНЗ визначає свою дату проведення ДВД. Великі університети проводять як загальний ДВД (чи просто загальні збори), так і по факультетам. Факультетські ДВД проходять не в один день, а в різні _ щоб абітурієнти, які ще не визначилися з вибором факультету могли їх відвідати. Практично завжди ДВД проходять в неділю.

Перший етап ДВД зазвичай проводиться в актовому, конференц-залах чи холах.

Присутні на ДВД: ректор вузу, декан факультету, голова приймальної комісії, заступник з навчальної роботи і т. д. Вони розповідають про систему освіти у даному вузі (наприклад, які ступені навчання – бакалавр, спеціаліст, магістр), про правила вступу на даний навчальний рік, про факультети і спеціалізації. По закінченні загальної частини пропонується задавати запитання.

Які запитання можна задавати:

- Який конкурс був у минулому році?
- Чи є військова кафедра і надається відстрочка від армії?
- Чи є у ВНЗ гуртожиток?
- Яка платня за проживання у гуртожитку?

- Чи надається гуртожиток під час навчання на підготовчих курсах?
- Який процент вступу абітурієнтів, що закінчили підготовчі курси на бюджетні місця?
- Чи можна подавати документи на кілька спеціальностей? Чи можливе навчання на двох факультетах одночасно? Які предмети здають на вступних екзаменах медалісти?
- Яка середня спеціальна освіта вважається профільною. Чи враховується вона при вступі і чи має значення стаж роботи?
- Чи є розподіл після закінчення вузу?
- Чи можна отримати у вашому університеті другу вищу освіту?
- Чи платна друга освіта?
- Скільки коштуватиме отримання другої освіти?
- Яка кількість студентів навчається на платній основі?
- Чи можна в процесі навчання перевестися з платної на безплатну форму навчання ?
- Чи можливий перехід з одного факультету на інший під час навчання?
- Чи можна перевестися до вашого університету з іншого навчального закладу?
- Чи можливий перехід з вечірньої форми навчання на денну? Чи враховуються оцінки в атестаті?
- Якщо абітурієнт не набрав достатню кількість балів на денну форму навчання, чи можлива повторна здача екзаменів на вечірню форму ?
- Чи є пільги для тих, хто закінчив профільний технікум і має стаж роботи по профілю при вступі на вечірню чи заочну форму навчання?

- Які іноземні мови вивчаються в університеті?
- Чи існують пільги для демобілізованих із лав армії?
- Чи проводите ви тестування на комп'ютерах?
- Скільки часу триває екзамен?
- Чи відбувається навчання студентів університету за кордоном по обміну?

Питань можна задавати ще стільки ж, а ще краще підготувати їх на окремому аркуші і передати на сцену.

Консультації з умов прийому і організації вступних іспитів (більш конкретні) зазвичай відбуваються в приміщенні приймальної комісії. Однак, голова комісії, по закінченні загальної частини може вийти на сцену і відповісти на запитання. Уважно записуйте всі назви і дати.

Потім, як правило, відбуваються екскурсії по навчальним корпусам. На кафедрах викладачі вам розкажуть про спеціальності і спеціалізації. Тут вам розкажуть про нові дослідження і останні розробки, а також покажуть промовистий список випускників кафедри, які працюють в самих престижних організаціях.

Не соромтеся запитувати все що вас цікавить у всіх, хто вам може відповісти. Окрім ручки і записника візьміть з собою гроші. Дуже часто у вестибюлі організовують продаж літератури для вступаючих – як з інформацією про вуз, так і посібники по підготовці до здачі екзаменів. Тут же пропонують свої послуги відділення до вузівської підготовки, підготовчі курси, профільні школи, запишіть їх координати, але з досвіду відомо, що кращими є факультетські

підготовчі курси: все-таки специфіку програми вони враховують краще від інших та і викладачі на екзаменах будуть ті ж.

Доречі, якщо ДВД у цікавлячих вас вузах проводяться в один день – скооперуйтеся з друзями, однокласниками.

Мета: ознайомити учнів з професіями сфери бізнесу і фінансів; розвивати навички складання професіограм; виховувати бажання досягати виконання поставленої мети.

Хід уроку.

I. Вступна бесіда.

Сьогодні життя йде вперед семимильними кроками і те, що ще вчора було, здавалося б, недосяжно далеким, сьогодні виявляється простим і доступним. Ще зовсім недавно в нашому словнику слово “бізнес” було присутнє номінально. Та навіть більшість людей не знали, що воно означає, а сьогодні кожен третій учень п’ятого класу на запитання “Ким будеш коли виростеш?” відповідає: “Бізнесменом”.

А що вам відомо про професії, що існують у сфері бізнесу та фінансів?

На сьогоднішньому уроці ми говоритимемо про мало відомі (чи зовсім невідомі) професії. Почнемо подорож з сфери бізнесу.

Перед вами перелік, подивіться уважно на перелічені професії, і якщо ви знаєте про якусь із них – розкажіть.

Перелік професій, що належать до сфери бізнесу, про які йтиме мова.

1. Бізнес-консультант.
2. Бренд-менеджер.
3. Брокер.
4. Маркетолог.
5. Маклер.
6. Промоутер.
7. Сіті-менеджер.
8. Треjder.

Отже, розглянемо чим займаються люди означених професій.

1. **Бізнес-консультант:** надає консультаційні послуги фірмам, установам, організаціям по широкому колу питань; його послугами користуються організації, які не мають у своїх структурах відповідних відділів або бажаючи щось змінити, але не знаючі як.
2. **Бренд-менеджер** – просування певної торгової марки. В англійській мові слово “бренд” початково означало “печатка, фабрична марка, тавро”. В українській мові поки не знайшлося адекватного словосполучення, тому говоримо поки що без перекладу – бренд -(або бранд -) менеджер.
3. **Брокер** – посередник при укладанні угод.
4. **Маркетолог організація стратегії продажу.** Начальник відділу маркетингу – розробляє маркетингову політику на підприємстві на основі аналізу споживацьких якостей продукції, що випускається і прогнозування попиту та ринкової кон’юнктури ; Керівництво проведенням досліджень основних факторів, які формують динаміку споживацького попиту на продукцію підприємства, співвідношення попиту і пропозиції на аналогічні види продукції, технічних та інших споживацьких якостей конкуруючої продукції.
5. **Маклер** – посередник при укладанні угод на фондових, товарних та валютних біржах ; ділою, який надає які-небудь послуги за плату.
6. **Промоутер** – просування будь-якого товару чи послуги.
7. **Сіті-менеджер** – регіональний торговий представник, директор міських продажів.
8. **Треjder** – Trader- торговець (англ.).

Ф І Н А Н С И.

1. **Бухгалтер-** обраховує прибутки і витрати; оформляє бухгалтерську документацію ; готує і здає звіти до податкової інспекції та інші перевіряючи організації ; складає звітні калькуляції собівартості продукції (робіт, послуг) проводить нарахування та

перерахування платежів до державного бюджету, внесків у позабюджетні фонди, заробітної плати співробітників, податків та ін.; робота суворо регламентована інструкціями, указами і постановами.

2. Контролер банку – здійснює банківські операції по розрахунково-касовому обслуговуванню і кредитуванню населення. підприємств ; приймає вклади, інші види заощаджень, платіжні документи, слідкує за правильністю їх оформлення ; готує виписки клієнту по розрахунковому рахунку, готує ділові документи, розраховує по процентній ставці розміри виплат, оформляє акредитиви, розрахункові чеки, продаж і купівлю цінних паперів (сертифікатів, лотарей, акцій); продає та купує валюту.

3. Податковий інспектор – контроль за дотриманням податкового законодавства

4. Фінансовий директор – визначає фінансову політику організації і керує фінансовими потоками підприємства. Важливий досвід (не менше 5 років) у фінансових видах діяльності.

5. Фінансовий менеджер – людина, яка керує фінансовими ресурсами підприємства ; ключова фігура в кожній фірмі в будь – якій сфері бізнесу, тому що будь-яка фірма, підприємство мають у своєму розпорядженні фінансові ресурси, якими треба керувати.

6. Аудитор – особа, уповноважена фінансовим органом чи запрошена підприємством, фірмою ; проводить внутрішній і зовнішній (незалежний) контроль підприємств ; здійснює перевірку рахунків, ревізію звітності та її достовірність та законність виконуваних операцій.

II. Завдання: використовуючи довідник професій знайти професії, які відносяться до сфери бізнесу і фінансів.

Додатки

Додаток 1

Перелік психодіагностичних методик, які використовуються практичними психологами при проведенні профорієнтаційної роботи з учнями школи.

1. Вивчення професійних намірів старшокласників. Уніат С., Комінко С. Вибір професії або задача з багатьма невідомими. –Тернопіль: “Підручники і посібники”, 1997.
2. “Анкета інтересів”. Уніат С., Комінко С. Вибір професії або задача з багатьма невідомими. –Тернопіль: “Підручники і посібники”, 1997.
3. “Карта інтересів”-модифікована методика А.Є.Голомштока (174 питань). Уніат С., Комінко С. Вибір професії або задача з багатьма невідомими. –Тернопіль: “Підручники і посібники”, 1997. Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога. –М.:”Просвещение”, 1996.
4. Диференційовано-діагностичний опитувальник (ДДО) за Клімовим Е.А. Уніат С., Комінко С. Вибір професії або задача з багатьма невідомими. –Тернопіль: “Підручники і посібники”, 1997. Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога. –М.:”Просвещение”, 1996.
5. Методика Йовайши. Уніат С., Комінко С. Вибір професії або задача з багатьма невідомими. –Тернопіль: “Підручники і посібники”, 1997.
6. “Квадрат інтересів”. Уніат С., Комінко С. Вибір професії або задача з багатьма невідомими. –Тернопіль: “Підручники і посібники”, 1997.
7. Опитувальник професійної готовності (ППГ) за Л.Кабардовою). Уніат С., Комінко С. Вибір професії або задача з багатьма невідомими. –Тернопіль: “Підручники і посібники”, 1997.
8. Методика “КОС-1”. Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога. –М.:”Просвещение”, 1996.
9. Методика “КОС-2”. Уніат С., Комінко С. Вибір професії або задача з багатьма невідомими. –Тернопіль: “Підручники і посібники”, 1997.
10. Методика Д.Голланда. Уніат С., Комінко С. Вибір професії або задача з багатьма невідомими. –Тернопіль: “Підручники і посібники”, 1997.
11. Діагностичний питальник “Людина-машина”. Уніат С., Комінко С.

Вибір професії або задача з багатьма невідомими. –Тернопіль: “Підручники і посібники”., 1997.Практическая психодиагностика/под ред. Д.Я.Райгородского. -Самара: "БАХРАХ", 1998.

12. *“Структура мотивації трудової діяльності” К.Замфир.* Мотивация и мотивы. –С-Пб.:”Питер”, 2000.

13. *“Вивчення рівня задоволення своєю професією та різними сторонами професійної діяльності” (Н.Н.Журін, Є.П.Ільїн).* Уніат С., Комінко С. Вибір професії або задача з багатьма невідомими. –Тернопіль: “Підручники і посібники”., 1997.

14. *Теппінг-тест (“олівцева проба”).* Уніат С., Комінко С. Вибір професії або задача з багатьма невідомими. –Тернопіль: “Підручники і посібники”., 1997

15. *Практикум “Самопізнання властивостей уваги”.* Уніат С., Комінко С. Вибір професії або задача з багатьма невідомими. –Тернопіль: “Підручники і посібники”., 1997.

16. *Практикум “Пам’ять, її значення для професійної діяльності”.* Уніат С., Комінко С. Вибір професії або задача з багатьма невідомими. –Тернопіль: “Підручники і посібники”., 1997.

17. *Вивчення інтересів та схильностей дітей.* Романовська Д.Д., Чаплак Я.В. Психологічне забезпечення внутрішньої диференціації у навчально-виховній роботі в дошкільній та початковій ланках освіти.-Чернівці, 2001.

18. *Вивчення актуальних потреб та нахилів дитини.* Романовська Д.Д., Чаплак Я.В. Психологічне забезпечення внутрішньої диференціації у навчально-виховній роботі в дошкільній та початковій ланках освіти.-Чернівці, 2001.

19. *Методика “За і проти” (Н. Пряжников).* Івашина Є.В. Абетка етикету спілкування. –К., 1998.

21. *Орієнтаційна анкета Б.Басса.* Кардаш В.В. Диференційна діагностика неврозів (метод. Рекомендації). –Луцьк.,2000.

22. *“Професійні переваги”.* Федоров В.Д. психодіагностика особистості в системі диференціації. –Хм., 1993.

23. *“Що нам цікаво?”* Федоров В.Д. психодіагностика особистості в системі диференціації. –Хм., 1993.

24. *Анкета для визначення інтересів учнів.* Подмазин С.И., Сибиль Е.И. Как помочь подростку с «трудным» характером.-К.: НПЦ Перспектива, 1996.

25. *Методика “Мотиви вибору професії”.* Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога. –М.:”Просвещение”, 1996.

26. *Виявлення професійних переваг (Л.П.Кабардов).* Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога. –М.:”Просвещение”, 1996.

Додаток 2

Примірний план опитування школярів для виявлення їх профнамірів.

1. Чи обрав ти професію або коло професій?
2. Чому ти обрав цю область праці, чим тебе приваблює професія?
3. Який основний зміст професії?
4. В яких областях (науки, культури, просвіти тощо) працюють спеціалісти даного профіля?
5. Чи знаєш ти умови, режим праці і оплати, можливі підвищення кваліфікації?
6. Чи знаєш ти, які навчальні заклади готують спеціалістів даного профіля?
7. Чи замислювався ти над тим, чи є в тебе якості, необхідні для того, щоб оволодіти цією професією, стати хорошим спеціалістом? Чи можеш ти їх назвати?
8. Вважаєш ти рівень своїх знань достатнім для того, щоб почати навчання в обраній сфері праці?
9. Знання яких шкільних предметів в більшій мірі потрібні для оволодіння обраною професією?
10. Чи готуєшся ти до свого професійного майбутнього (відвідуєш курси, лекції, займаєшся самопідготовкою)?
11. Як ти вважаєш, що заважає здійсненню твого професійного вибору?
12. Що найбільшим чином вплинуло на твій вибір (інтерес до професії, її важливість і необхідність, поради батьків, педагогів, друзів)?
13. Чи згодні батьки з твоїм вибором?

Додаток 3

Перелік тем лекцій для батьків з проблеми профорієнтації з врахуванням вікових етапів розвитку учнів:

1-4 класи

- Трудове виховання молодшого школяра в сім'ї.
- Виховання поваги до людей праці.

5-9 класи

- Підготовка школяра до вибору професії.
- Здібності дитини /загальні і спеціальні/.
- Роль сім'ї в підготовці дітей до свідомого вибору професії
- Трудове виховання в сім'ї - необхідна умова оволодіння будь-якою професією.

10-11 класи

- Здоров'я і вибір професії.
- Розвиток господарства міста і потреба в робочих кадрах.
- Шляхи одержання професії підлітком.
- Можливості трудовлаштування юнаків і дівчат.

Додаток 4

АНКЕТУВАННЯ учнів з метою вивчення їх професійних намірів та організації роботи з профорієнтації.

Анкета учня 3 класу.

1. Напиши, які ти знаєш професії.
2. Які професії тобі подобаються?
3. Чи є серед них така, яка тобі подобається найбільше? Підкресли, яка.
4. Чи знаєш ти, де і ким працюють твої батьки?

Анкета учня 4 класу.

1. Напиши якомога більше професій, про які ти чув і знаєш.
2. Які професії тобі подобаються найбільше (назви 3-4 з них).
3. Чи розмовляють з тобою батьки про свою роботу? Чи знаєш ти, що вони роблять? Напиши коротко.
4. Чи відвідуєш ти який не будь гурток чи секцію, спеціальну школу (музичну, художню, спортивну)? Напиши.
5. Чим тобі подобається займатися у вільний час?

Анкета учня 5 класу.

1. Ти закінчив початкову школу. Став дорослішим. Чи змінилися твої симпатії, інтереси? Які професії тобі подобаються зараз?
2. Чи є серед них для тебе найпривабливіша?
3. Які навчальні предмети тобі найбільше подобаються (назви 2-3)?
4. Чим ти займаєшся у вільний від навчання час (гуртки, захоплення)?

5. Чи подобається тобі читати? Якщо так, то які книги ти читаєш з задоволенням? Назви 2-3 найулюбленіших.

Анкета учня 6 класу.

1. Напиши відомі тобі підприємства нашого району.
2. В представниках яких професій мають потребу ці підприємства?
3. Які професії подобаються тобі найбільше?
4. Які гуртки, секції ти відвідуєш?
5. Які книги ти любиш читати. Назви улюблені.
6. Що ти вмієш робити своїми руками (шити, майструвати, малювати ...)
7. Які твої обов'язки вдома?
8. З представниками яких професій ти хотів би зустрітися?

Анкета учня 7 класу.

1. Як ти вважаєш, у яких спеціальностях є потреба у нашому суспільстві?
2. Що ти знаєш про ці спеціальності?
3. Які професії тобі подобаються?
4. Чи обрав ти для себе професію. Якщо так, то яку?
5. Назви гуртки, секції, спецшколи, які ти відвідуєш.
6. Чим ти займаєшся у свій вільний час?
7. Які навчальні предмети подобаються тобі найбільше (назви 2-3)?
8. Які навчальні предмети тобі даються легко?
9. У яких навчальних закладах або на яких підприємствах ти хотів би побувати на екскурсії?

Анкета учня 8 класу.

1. Які навчальні заклади району, області ти знаєш? Яких спеціалістів там готують?
2. Які навчальні заклади області у тебе викликають інтерес?
3. Які професії, сфери діяльності тобі подобаються?
4. Чи обрав ти для себе професію? Якщо так, то яку?
5. Де, у якому навчальному закладі плануєш її здобути?
6. Як ти готуєшся до здійснення свого вибору?
7. Чи дають тобі поради стосовно вибору професії твої батьки? Яку?
8. Твоє улюблене заняття у вільний час.
9. З представниками яких професій, навчальних закладів ти хотів би зустрітися?

Анкета учня 9 класу.

1. Які ваші плани на майбутнє після закінчення 9 класу:
 - а) 10 клас;
 - б) ПТНЗ (який?);
 - в) технікум (який?).
2. Яку професію ви плануєте одержати у середньому спеціальному закладі після закінчення 9 класу?
3. Ви плануєте продовжити навчання у 10 класі. Чи обрали ви навчальний заклад у якому хотіли б навчатися після закінчення школи? Яку професію хотіли б здобути?
4. Що радять вам ваші батьки з приводу вибору професії?

5. Яким чином ви готуетесь до здійснення вибору (курси, практична проба сил, читання, зустрічі із спеціалістами)?
6. Чи є у вас професія-дублер?

Анкета учня 10 класу.

1. Чому призначений ваш вільний час?
2. Які шкільні дисципліни вам даються легше? Які з них для вас найцікавіші?
3. Назвіть тематику них, які вам найбільше подобається читати.
4. Ви плануєте після закінчення школи:
 - а) навчатися;
 - б) працювати;
 - в) працювати і навчатись.
5. Як здійснюється підготовка до вашого вибору?
6. Чи бували ви у навчальному закладі, на підприємстві, які вас цікавлять? Що ви знаєте про вашу майбутню спеціальність (умови прийому, навчання, роботи, оплати праці).
7. Чи схвалюють ваш вибір:
 - а) батьки;
 - б) вчителі;
 - в) друзі.
8. Чи є у вас професія-дублер?

Анкета учня 11 класу.

1. Ви закінчуєте школу. Які ваші плани на майбутнє?
2. Чи маєте ви резервний варіант на випадок нездійснення першого? Якщо так, то вкажіть який.
3. Чи співпадають ваші плани з побажаннями ваших батьків?
4. Що дала вам школа у пізнанні та підготовці до майбутньої професії?
5. Кілька слів про те, як ви уявляєте сою майбутню професійну діяльність. Що для вас у ній значиме (зміст праці, перспективи росту, творчість, оплата, кар'єра тощо)?

Анкета для батьків учнів 9-11 класів.

1. Прізвище, ім'я та по батькові вашої дитини.
2. Ким хоче стати ваша дитина?
3. Куди ви радите вашій дитині поступати після 9 класу:
 - 10 клас;
 - 10 клас з поглибленим вивчення певних предметів;
 - ліцей, гімназія, коледж;
 - середні спеціальні навчальні заклади (за якою спеціальністю?);
 - технікум (за якою спеціальністю?);
4. Чи погоджується дитина з вами?
5. Якщо не погоджується, то чому?
6. Які труднощі має дитина у навчанні?

7. Які інтереси і нахили ви відзначаєте у своєї дитини?
8. Що ви робите для розвитку інтересів вашої дитини?
9. Які риси характеру ви можете відмітити у вашої дитини?

Дата _____ Підпис _____

Анкета для старшокласників.

1. Чи прийняли ви рішення про вибір майбутньої професії?
так ні

2. Ваш основний варіант майбутньої професії

3. Ваш запасний варіант майбутньої професії

4. Які шкільні предмети необхідні вам для оволодіння майбутньою професією? _____

5. Які оцінки ви маєте з цих предметів?

6. На чому базують ваші знання про обрану професію;

- а) спостереження за чиеюсь працею;
- б) бесіди (рекомендації) вчителів;
- в) бесіди (рекомендації) батьків;
- г) розповіді товаришів;
- д) заняття в гуртках, факультативах;
- е) читання книг, журналів, радіо- і телепередачі.

7. Що вплинуло на ваш вибір:

- цікавість;
- умови праці;
- престижність;
- оплата праці;
- перспективність;
- доступність;
- корисність;
- покликання.

8. Чим вам подобається займатися у вільний час? _____

9. Що ускладнює здійснення професійного вибору;

- недоступність професії;
- сумніви;
- невпевненість;
- платіжна неспроможність;
- проблеми зі здоров'ям;
- інше _____.

10. Чи впевнені ви у здійсненні своїх планів?

Так Ні

Оцінка готовності учнів до професійного самовизначення

Готовність до професійного самовизначення представляється нам багатогранним психологічним явищем, що складається з декількох компонентів. Ми виділяємо шість таких компонентів: стійкий професійний інтерес; міра достовірності інформації про передбачувану професійну діяльність, яка заснована на джерелі отримання інформації; ступінь привабливості передбачуваної трудової діяльності; особиста самооцінка своєї відповідності професії; потреба в отриманні професії; ступінь упевненості в оволодінні професією.

Для вимірювання готовності до професійного самовизначення, що за своєю суттю є кількісно не оцінюваним явищем, розроблена методика, заснована на ідеях кваліметрії. В основі кваліметрії (лат. “квалітас” - якість, “метрон” - міра) лежать декілька початкових положень:

- 1) будь-яку якість можна зміряти, перевівши її в числову функцію своїх структурних компонентів;
- 2) якість залежить від ряду властивостей, створюючих структуру якості;
- 3) кожна властивість (структурна одиниця якості) визначається двома числами - відносним показником і ваговитістю. Сума ваговитостей всіх структурних компонентів нормується на 100% (або на 1), а відносний показник характеризує виявлений рівень вимірюваної властивості.

Виходячи зі складених компонентів готовності до професійного самовизначення і основних положень кваліметрії, був розроблений метод кількісної оцінки даного явища, що включає 13 питань з шести компонент, що становлять, з можливим набором дискретних відповідей від 2 до 7.

В результаті застосування даної методики отримуємо кількісний показник, що дає процентний вираз готовності оптанта до професійного самовизначення по виділених шести компонентах.

Анкета-оцінка готовності до професійного самовизначення

1. Чи вибрали Ви свою майбутню професію?

1. Так. 2. Ні

2. Звідки Вам стало відомо про дану професію?

1. Від друзів 2. Із засобів масової інформації. 3. Від родичів. 4. У школі.

3. Ваше ставлення до вибраної професії?

1. Зовсім не подобається.
2. Не подобається.
3. Скоріше не подобається, чим подобається.
4. Важко відповісти.
5. Скоріше подобається, чим не подобається.
6. Подобається.
7. Дуже подобається.

4. Чи готуєте Ви себе до вибраної професії?

1. Не готую.
2. Виробляю в собі професійно якості.
3. Читаю відповідну літературу.
4. Займаюся у кружку, секції.
- 5. Пробували Ви працювати по даній професії?**
 1. Ні. 2. Так.
- 6. Як Вам сподобалося перша “проба сил”?**
 1. Я розчарований. 2. Так собі. 3. Непогано. 4. Я в захваті
- 7. Чи вважаєте Ви, що підходите для даної професії?**
 1. Ні 2. Не знаю 3. Так.
- 8. Чи готові Ви подолати серйозні перешкоди, щоб опанувати дану професію?**
 1. Ні 2. Не знаю 3. Так.
- 9. Чи вважаєте Ви, що якщо позбудетеся можливості працювати по даній професії, то життя втратить для Вас сенс?**
 1. Ні 2. Не знаю 3. Так.
- 10. Чи здатні Ви ризикнути ради улюбленої справи, навіть, якщо шанси не на вашу користь?**
 1. Ні 2. Не знаю 3. Так.
- 11. Чи готові Ви довго і копітко працювати для оволодіння улюбленою справою?**
 1. Ні 2. Не знаю 3. Так.
- 12. Чи впевнені Ви, що в майбутньому працюватимете за вибраною професією?**
 1. Впевнений 2. Не впевнений
- 13. Як Ви думаєте, чи зміниться Ваш вибір професії до часу закінчення школи?**
 1. Зміниться 2. Важко сказати 3. Не зміниться

Інструкція з обробки анкети

Анкета дуже проста у використанні, що робить доступною роботу з нею кожному класному керівникові, вчителю-наочнику, викладачеві, майстрові виробничого навчання. Для заповнення анкети потрібен всього лише аркуш паперу, на якому учні проставляють порядковий номер питання і номер вибраної відповіді з декількох запропонованих. Допускається відповідати не на всі питання анкети. Якісний показник готовності до професійного самовизначення обчислюється таким чином. Оскільки кількість відповідей на кожне питання різна, тобто різне число градацій, виникає завдання перекладу різнобальних систем оцінок в єдину п'ятибальну шкалу. Цей перехід здійснюється за правилом $T=5 \cdot M/N$, де T - перетворена оцінка; N - число можливих відповідей на конкретне питання; M - номер конкретної відповіді (де M міняється від 1 до N).

Перетворена оцінка T на кожні 13 питань множиться на ваговитість K даної якості, вираженої певним питанням. Ваговитості питань анкети:

K1=20%	K8=5%
K2=5%	K9=5%
K3=20%	K10=5%
K4=5%	K11=5%
K5=5%	K12=5%
K6=10%	K13=5%
K7=5%	

Загальна сума ваговитостей дорівнює 100%.

Кількісний результат кожної з 13 відповідей P рівний добутку T на K :

$P1=T1*K1$	$P8=T8*K8$
$P2=T2*K2$	$P9=T9*K9$
$P3=T3*K3$	$P10=T10*K10$
$P4=T4*K4$	$P11=T11*K11$
$P5=T5*K5$	$P12=T12*K12$
$P6=T6*K6$	$P13=T13*K13$
$P7=T7*K7$	

Необхідно звернути увагу на те, що якщо школяр не зміг дати відповідь на якийсь з питань, перетворена оцінка T на це питання розраховуватиметься з урахуванням того, що $M=1$. Це відповідає мінімальному кількісному показнику.

Загальний бал анкети рівний сумі всіх тринадцяти кількісних показників F :

$$F = F1 + F2 + F3 + F4 + F5 + F6 + F7 + F8 + F9 + F10 + F11 + F12 + F13$$

За наявності в школі комп'ютера обробка результатів анкети може бути проведена з його допомогою, що значно полегшує роботу профконсультанта.

Складання робочої розрахункової програми для ЕОМ можуть провести самі інформатики, що вчаться під керівництвом вчителя (викладача), і обчислювальної техніки.

Кількісний результат може бути використаний як один з показників, що характеризують особу, що вчиться в цілях профорієнтації.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Вайсбург А.А. Организация профориентационной работы школы, ПТУ, предприятия.-М.:Просвещение. 1986.-128с.
2. Ендальцев Е.А. Выбор профессии. Социальные, экономические и педагогические факторы.-Київ:Вища школа, 1982.-149с.
3. Захаров Н.Н. Профессиональная ориентация школьников.-М.:Просвещение,1988.-270с.
4. Павлютенков Е.М. Профессиональная ориентация учащихся.-К.: Рад.школа, 1983.-152с.
5. Павлютенков Е.М. Формирование мотивов выбора профессии.-К.: Рад.школа, 1980.-130с.
6. Полякова В.А., Чистякова С.Н., Агапова Г.Г. Школа и выбор профессии.-М.:Педагогика, 1987.-176с.
7. Підготовка і діяльність шкільних психологів.// За ред. В.В.Сахарди, І.В.Козубовської. –Ужгород, 1995.-300с.
8. Профконсультационная работа со старшеклассниками /Под ред. Б.А.Федоришина.-К.:Рад.школа, 1980.-160с.
9. Рабочая книга школьного психолога.//Под ред. И.В.Дубровиной. –М.: Просвещение, 1991. –303с.
10. Реан А.А. Психологический анализ проблемы удовлетворённости избранной профессией//Вопросы психологии.-1988.-№1.-С.83-88.
11. Сахаров В.Ф., Сазонов А.Д. Профессиональная ориентация школьников.-М.:Просвещение, 1982.-192с.
12. Татенко О.С. Профориєнтаційна робота в школі.-Київ: Т-во “Знання”, 1982.-16с.
13. Федоришин Е.А., Карпиловская С.Я. и др. Система профинформационной работы со старшеклассниками.-Киев:Рад.Школа, 1988.-178с.
14. Чистякова С.Н., Захаров Н.К. Профессиональная ориентация школьников: Организация и управление. –М.: Педагогика, 1987. -157с.
15. Щекин Г.В. Профориентация в строительстве.-М.:Стройиздат, 1990.-99с.
16. Ярошенко В.В. Школа и профессиональное самоопределение учащихся.-К. :Рад.школа, 1983.-113с.

Зміст

Вступ

Роль практичного психолога у формуванні психологічної готовності учнів до вибору професії	2
---	---

Профорієнтаційні заняття зі старшокласниками

11

Алгоритм найважливішого вибору.....	11
Систематизація професій на основі їх типології	13
Вплив професій на здоров'я людини	19
Сім кроків до прийняття рішення. Професіограми	21
День відкритих дверей	25
Профорієнтація у сфері бізнесу і фінансів	29

Додатки

32

Додаток 1. Перелік психодіагностичних методик, які використовуються практичними психологами при проведенні профорієнтаційної роботи з учнями школи.....	32
--	----

Додаток 2. Примірний план опитування школярів для виявлення їх профнамірів	34
---	----

Додаток 3. Перелік тем лекцій для батьків з проблем профорієнтації з врахуванням вікових етапів розвитку учнів	35
---	----

Додаток 4. Анкетування учнів з метою вивчення їх професійних намірів та організації роботи з профорієнтації	35
--	----

Додаток 5. Оцінка готовності учнів до професійного самовизначення	39
--	----

Рекомендована література.....

42

